

ЕВРОПЕЙСКА КРИТИЧНА ИНФРАСТРУКТУРА – АНАЛИЗ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА

ас. д-р Теодора ГЕЧКОВА,
Университет за национално и световно стопанство

Ass. Prof. Teodora GECHKOVA, PhD
University of National and World Economy

Резюме: В настоящия доклад е направен кратък хронологичен преглед на историята на защитата на критичната инфраструктура. Представени са стратегическите за Европейския съюз сектори, които имат основно значение за неговото нормално функциониране.

Ключови думи: критична инфраструктура, тероризъм, ЕС.

Summary: This report is a brief chronological overview of the history of the protection of critical infrastructure. It presents the policy for the strategic EU sectors, which are essential for its normal functioning.

Keywords: critical infrastructure, terrorism, EU.

Политиката на Европейския съюз (ЕС), по отношение на защитата на критичната инфраструктура, придобива нови измерения след 2004 г. в контекста на борбата с международния тероризъм. Атаките от Мадрид 2004 г. и Лондон 2005 г. довежда до преосмисляне на съдържанието на термина „критична инфраструктура”, както и до значителни промени в законодателството на ЕС. Критичната инфраструктура се определя като: „елемент, система или част от нея, намиращи се в държавите членки, които са от основно значение за поддържането на жизнено важни обществени функции, здравето, безопасността, сигурността, икономическото или социалното благосъстояние на населението, чието нарушаване или унищожаване би имало значителни негативни последици в дадена държава членка в резултат на невъзможността да се запазят тези функции”¹.

Тъй като страната ни е член на Европейския съюз, попада в списъка на т.нар. Европейски критични инфраструктури. Според Директива 2008/114/ЕО на Съвета от 08.12.2008 г., относно „установяването и означаването на Европейски критични инфраструктури и оценката от необходимостта от подобряване на тяхната защита” , това са: критични инфраструктури, намиращи се в държави членки, чието нарушаване или унищожаване би имало значителни последици за две или повече държави членки.” Значимостта на последиците се оценява на база между секторни критерии, които биват:

- критерий на пострадалите – оценява се потенциалния брой на загиналите или ранените;

¹ Директива 2008/114/ЕО на Съвета от 8.12.2008г. относно установяването и означаването на европейски критични инфраструктури и оценка на необходимостта от подобряване на тяхната защита

- критерий на икономическите последици – оценява се значимостта на икономическите загуби или на влошеното качество на предлаганите стоки, или услуги, като тук се измерва и влиянието върху околната среда;

- критерий на обществените последици – оценяват се последиците за общественото доверие, физическото страдание и нарушаването на ежедневиия ритъм на живот на населението, включително загубата на основни услуги.

Основен напредък в областта на защитата на критичната инфраструктура в ЕС се наблюдава след терористичните нападения в Мадрид през 2004 г. В края на същата година Европейската комисия приема Съобщение, относно защитата на критичната инфраструктура, разглеждана през призмата на борбата с международния тероризъм. Както е известно, обект на терористичните атаки са елементи от транспортната инфраструктура на Испания. Основна цел на предприетата, от страна на Европейския съюз политика, е повишаване сигурността на критичната инфраструктура. За постигане на целта е необходимо достигането на пълна хармонизация, по отношение на нормативната база, във всички държави членки в Съюза. В тази област, страната ни е изпълнила своите задължения и е ратифицирала основните европейски директиви. Основен проблем при защитата на европейската критична инфраструктура е ниското ниво на защитеност в някои държави членки, което би могло да доведе до нарастване на уязвимостта на системата в други такива, резултат от взаимозависимостта между секторите на ниво ЕС.

Хронологично погледнато, следващата стъпка в процеса на повишаване на устойчивостта на европейската критична инфраструктура е през 2005 г., когато Европейската Комисия приема т.нар. „Зелена книга”, относно Европейска програма за защита на критичната инфраструктура. Основните ѝ елементи са насочени към разработването и прилагането на Програмата и Предупредителната информационна мрежа. Както във всички чуждестранни практики, така и в европейската, ефективността в защитата на критичната инфраструктура се определя от наличието на комуникация, координация и сътрудничество между всички заинтересовани страни на национално и европейско равнище.

„Зелената книга” относно Европейска програма за защита на критичната инфраструктура предвижда „политически възможности за изготвяне на програма и мрежа за разпространение на предупредителна информация, относно състоянието на критичната инфраструктура. Основна цел на документа е гарантиране сигурността на обектите от европейската критична инфраструктура с участието на широк кръг от заинтересовани страни. Ефективността на защитата на системата изисква наличието на надеждна комуникация, координация и сътрудничество на национално ниво и на равнище Европейски съюз, от една страна на всички собственици/оператори на обекти от системата и регулаторни органи, и от друга – на представители от всички нива на управление, както и не на последно място, с представители на гражданското общество.”²

Основна цел на Програмата е „да се гарантира, че са налице подходящи мерки за защита на критичната инфраструктура, минимизиране на рисковете и заплахите, и

² *Green Paper on a European Program for Critical Infrastructure Protection, COM(2005) 576*

бързото и адекватно възстановяване на инфраструктурата, в случай на криза или друго извънредно положение, в рамките на Общността. Нивото на защитеност не е еднакво за всички обекти от системата и зависи от мащабите на загубите, причинени от повреда във функционирането им”³.

След терористичните атаки от Лондон 2005 г., Съветът по правосъдие и вътрешни работи на Европейския съюз призовава Комисията да изработи предложение за Европейска програма за защита на критичната инфраструктура. Документът е необходимо да се базира на подход, който обхваща всички опасности, като заплахата от терористични нападения е приоритетна. Останалите опасности произлизат от човешки грешки, технологични проблеми и природни бедствия. През последните няколко години природните бедствия придобиват все по-голямо значение в процеса на защита на критичната инфраструктура, тъй като се характеризират с честа повтораемост и големи по размер човешки и материални загуби.

През 2006 г. Европейската комисия приема Предложение за Директива, относно установяването и означаването на европейски критични инфраструктури и оценка на необходимостта от подобряване на тяхната защита.

Според Документа, във всички означени инфраструктури е необходимо да се разработят и приложат операторски планове за сигурност, които да включват „установяване на важните инфраструктурни елементи, оценка на риска, както и установяване, подбор и подреждане по приоритети на мерките и процедурите за противодействие. С оглед да се избегне ненужната работа и дублирането, всяка държава членка следва първо да прецени дали собствениците/операторите на означени ЕКИ разполагат със съответните операторски планове за сигурност или сходни мерки. Когато не съществуват подобни планове, всяка държава членка следва да предприеме необходимите стъпки, за да гарантира въвеждането на подходящи мерки. Всяка държава членка самостоятелно решава коя е най-подходящата форма на действие за въвеждането на операторски планове за сигурност”⁴.

В Директивата се предвижда още създаването на „служители по сигурността”, с което се цели да се улесни сътрудничеството и комуникацията с компетентните национални органи за защита на критичната инфраструктура.

През 2007 г., отново Европейската комисия предлага програма за „Превенция, готовност и управление на последиците от тероризъм и други рискове, свързани със сигурността на Съюза”, която е приета. Програмата е с времеви обхват 2007 – 2013 г. и осигурява възможности за финансиране на мерки, свързани с подобряване защитата на критичната инфраструктура.

Краткият хронологичен преглед на историята на защитата на критичната инфраструктура показва, че проблемът се разисква от няколко години насам, като акцента пада върху заплахата от тероризъм. Една част от приетите документи са пожелателни и не съдържат конкретен набор от мерки за подобряване защитата на критичната инфраструктура.

³ Пак там

⁴ Бойчева, А., *Политика на ЕС по въпросите на защита на критичната инфраструктура*, в „Защита на критичната инфраструктура в ЕС и България – икономически и организационни аспекти”, изд. „Стопанство”, С., 2010 г., стр.65

Секторите на критичната инфраструктура в Съюза се определят от Европейска програма за защитата на критичната инфраструктура. Това са стратегически сектори, които имат основно значение за нормалното функциониране на обществото, икономиката и ефективното управление на целия Европейски съюз. Секторите биват:

- сектор „Енергетика” – като стратегически обекти са всички Електрически централи (ТЕЦ, ВЕЦ, ПАВЕЦ), енергоизточници, електропроводи, нефтопроводи, газопроводи, топлопроводи, преносна мрежа, улична мрежа и др.. За стратегически се определят дейностите по производство на нефт и газ; рафиниране и съхранение на горива; производства на електроенергия; пренос на електроенергия; разпределение на електроенергия, газ и петрол;

- сектор „Информационни и телекомуникационни системи” – съобщителни мрежи, комуникационни системи, информационни технологии, компютърни мрежи, кабелни трасета, информационни системи, системи за автоматизация и контрол и др.;

- сектор „Водни ресурси” – водни артерии, водоизточници, водопроводна мрежа, канализационна мрежа, брегозащитни съоръжения, язовири, диги, напоителни системи, дейности по осигуряване на питейна вода, контрол на качеството на водата и др.;

- сектор „Хранително-вкусова промишленост” – предприятия за производство на хранителни стоки, суровинна база, стокови борси, тържища, изкупвателни пунктове, складове. Стратегическите дейности се свеждат до осигуряване на храни и хранителни продукти от първа необходимост;

- сектор „Здравеопазване” – многопрофилни болници, лечебни заведения, спешни центрове, диагностично-консултативни центрове, дентални центрове, медицински стационари, диспансери, които осигуряват медицински и болнични грижи, както и производство и съхранение на медикаменти, серуми, ваксини и фармацевтични продукти, и не на последно място т.нар. био-лаборатории;

- сектор „Финанси” – търговски банки, банкови трезори, системи и инфраструктури за осигуряване на платежни услуги, ценни книжа, както и финансовата роля на правителството;

- сектор „Правен ред и безопасност” – поддържане на обществения и правов ред, гарантиране сигурност и безопасност на населението и правосъдие;

- сектор „Публична сфера” – правителство, въоръжени сили, публична администрация, служби за спешна помощ, пощенски и куриерски услуги;

- сектор „Транспортна система” – пътни артерии, магистрална мрежа, железопътна мрежа, логистична мрежа, летища, пристанища, терминали, тунели, мостове, океанско и речно корабоплаване и др.;

- сектор „Химическа и ядрена промишленост” – химически предприятия, цехове, складове, хранилища за опасни вещества, производство и съхранение на химически и ядрени материали, тръбопроводи за пренос на опасни вещества и др.;

- сектор „Космически системи и проучвания” – космически центрове, космически апарати, космически съоръжения, научни изследвания и др.”⁵

Европейската критична инфраструктура включва в състава си множество стратегически обекти, които са ставали и биха могли да бъдат отново обект на

⁵ *European Program for Critical Infrastructure Protection COM (2006) 786*

терористични нападения. Това налага преценка на приоритетните области и анализ на системата в рамките на съществуващото законодателство. Мнение споделяно от експерти в областта на националната сигурност.

Използвана литература:

1. Бойчева, А., Политика на ЕС по въпросите на защита на критичната инфраструктура, в „Защита на критичната инфраструктура в ЕС и България – икономически и организационни аспекти”, изд. „Стопанство”, С., 2010 г., стр.65;
2. Директива 2008/114/ЕО на Съвета от 8.12.2008г. относно установяването и означаването на европейски критични инфраструктури и оценка на необходимостта от подобряване на тяхната защита
3. European Program for Critical Infrastructure Protection COM (2006) 786;
4. Europe 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth, European Commission, 2010.;
5. Green Paper on a European Program for Critical Infrastructure Protection, COM(2005) 576;
6. www.investor.bg - Славчо Нейков: Следващият атаката ще е срещу обект от критичната инфраструктура”, статия